

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

OŚRODEK
BADAŃ NAD
MIGRACJAMI

Jak wytwarzany jest slums? Studium przypadku mieszkańców Kibery i Korogocho w Nairobi

dr Magdalena Chulek

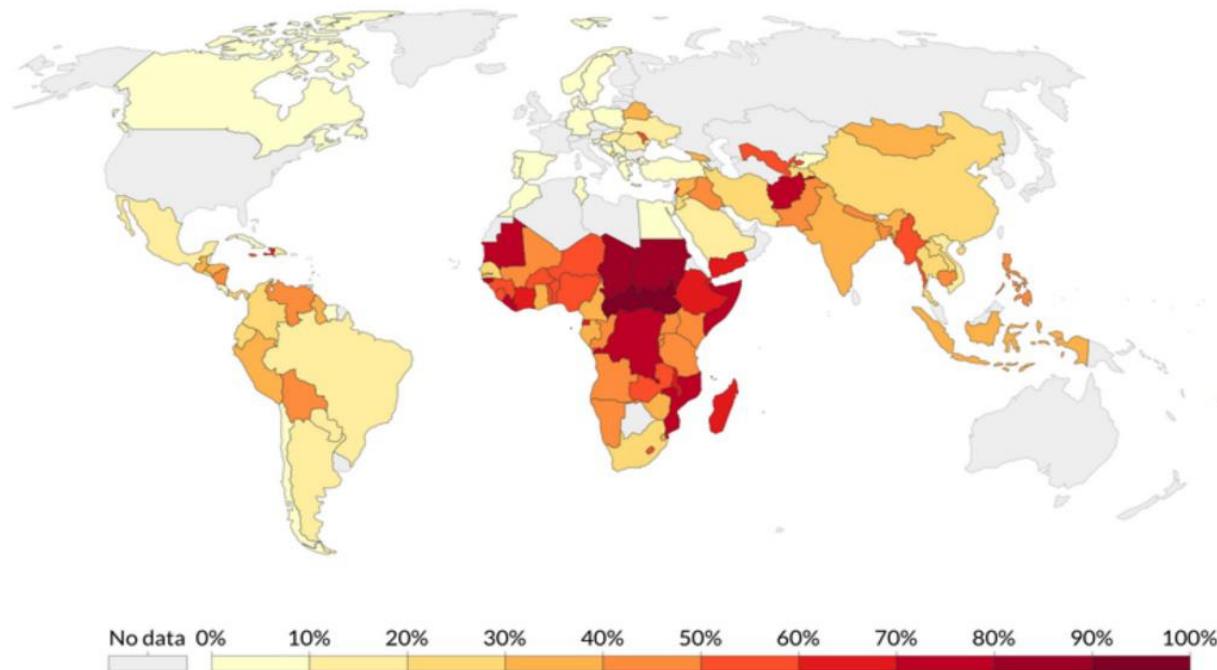
Ośrodek Badań nad Migracjami UW

m.chulek@uw.edu.pl

Seminarium EUROREG, Warszawa 4.04.2024

„Siła slumsów”

- 2016 rok: 1 osoba na 8 w skali globu żyła w tak zwanych slumsach
- do 2030 roku: co czwarty mieszkaniec planety zamieszka w slumsach
- Afryka Subsaharyjska: > 60% populacji zamieszkuje te dzielnice
- Wciąż rośnie zapotrzebowanie na analizowanie zachodzących w slumsach procesów społecznych.

Source: UN-HABITAT (via World Bank)

Konceptualizacja: pytania badawcze

- Czym jest slums jako zjawisko społeczno-kulturowe
- Na czym polega jego funkcjonowanie
- Co tworzy jego interpretacje?

Konceptualizacja: pojęcie ‚wytwarzanie’

Wytwarzanie – proces który czyni ze slumu (1) miejsce fizyczne (obszar) o określonej infrastrukturze, (2) określa status zamieszkującej je społeczności (kryteria podziałów grupowych) i (3) stanowi element świadomości zbiorowej (idea).

Konceptualizacja: pojęcie ‚slums’

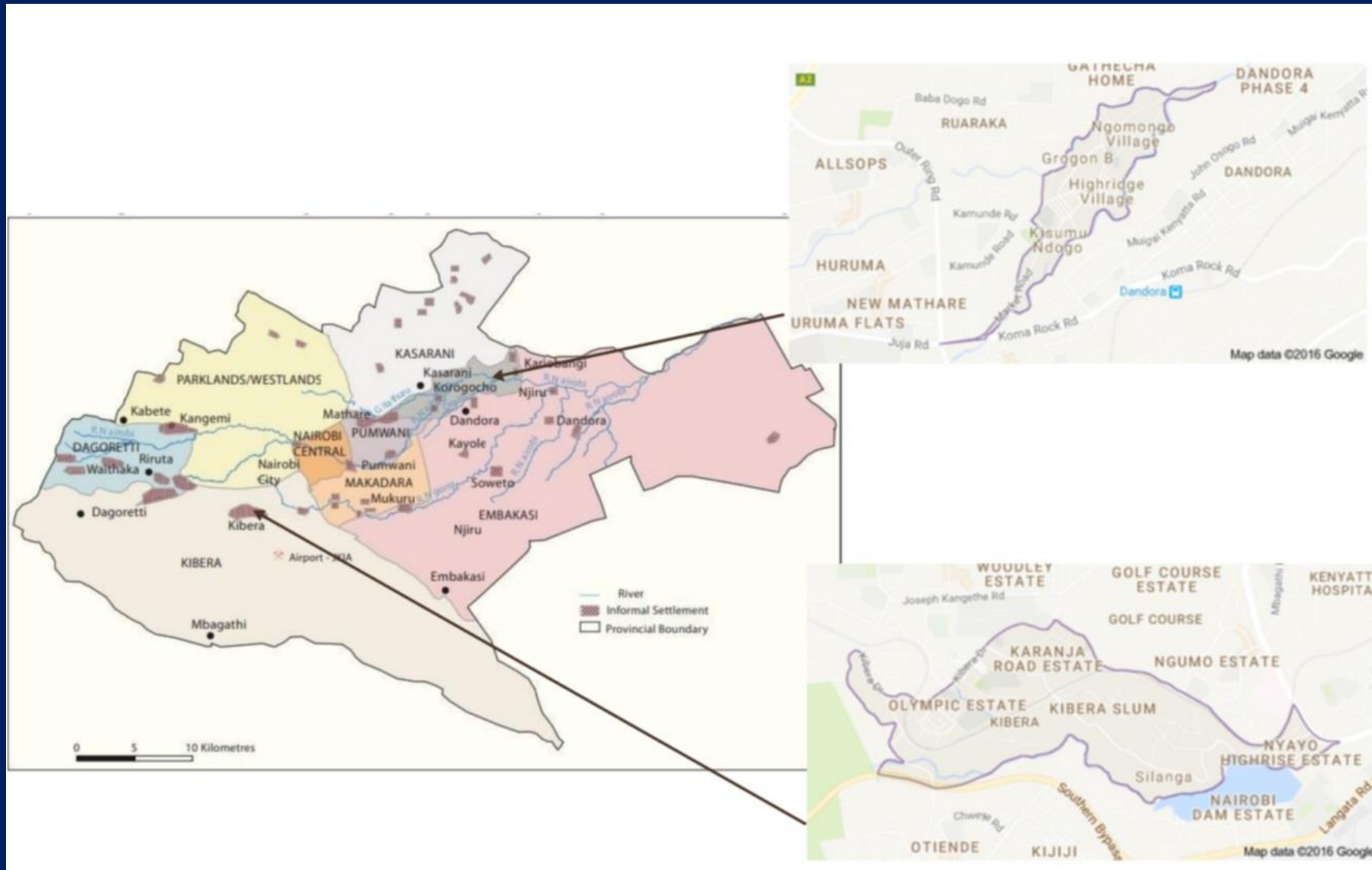
Definicja ONZ: proporcja mieszkańców miasta żyjących w slumsach jest to proporcja mieszkańców miasta żyjących w gospodarstwach domowych spełniających kryteria slumsu, a zatem takich w których występuje brak co najmniej jednego z wymienionych niżej warunków:

- 1) uzdatnionej wody
- 2) właściwych urządzeń sanitarnych
- 3) wystarczającej przestrzeni do życia
- 4) trwałej konstrukcji domostwa
- 5) niezagrożonego prawa do wynajmu lub użytkowania gruntu

Alternatywa: dynamiczna struktura (całość) rozumiana jako splot zniuansowanych relacji, zależności, dyskursów oraz sposobów organizacji codziennego życia w obszarze stygmatyzowanym przez zewnętrznych aktorów.

***SKALA**

Miejsce Badań

Etnografia slumsu

- Lata 2010-2015, obserwacja uczestnicząca – 20 miesięcy
- 200 wywiadów biograficznych
- Sieci kontaktów: 1) nieformalni przedsiębiorcy, pracownicy i klienci organizacji pozarządowych, 3) pośrednicy różnych branży, 4) członkowie lokalnych grup przestępczych
- Metody projekcyjne: rysowanie drzew genealogicznych, mapowanie rozmieszczenia rodzin, mapowanie przemieszczania się i codziennych kontaktów
- Odwrócenie modelu badania praktyk „pomocowych”

Analiza materiału etnograficznego

Część I – Genealogie: jak slums stał się slumsem?

Część II – Morfologie: praktykowanie struktur slumsu

„Terytorium i Społeczność: powstanie”

- Proces powstania Kibery i Korogocho jako przestrzeni fizycznych, na których zaczęła gromadzić się ludność na skutek polityczno-gospodarczych uwarunkowań Kenii
- Proces ich materialnego przeistaczania się w „warunki slumsów”

Z notatek terenowych:

Rozmowa wywołana moim pytaniem

o początki slumsów w Nairobi.

- Sąsiadka 1: „Podzielili ziemię między nas, białych i Azjatów”.

- Sąsiad 2: „Co to za podzielenie, skoro my nie mamy się gdzie wysrać, a oni mają wszystko? *Wydzielili nas jak zoo – nasz teren wyraźnie widać, słyszeć i czuć [śmiech]*”.

„Nazwa: nadanie znaczenia”

- Proces usankcjonowania Kibery i Korogocho jako slumsów przez wprowadzenie nazwy slums do dyskursu naukowego, politycznego oraz lokalnych narracji
- Proces przyswajania „zewnątrznych klasyfikacji” Kibery i Korogocho przez ich mieszkańców
- Znaczenie nazw Kibera, Korogocho, wybranych lokacji w slumsach – sprawcza rola nazewnictwa

Z notatek terenowych:

Kibera (12.09.2014). Podczas rozmowy sąsiadów wywołanej moim pytaniem dotyczącym „początku” slumsów jedna z kobiet stwierdza: „Stworzyli nas prawie tak, jak Pan Bóg Wszechświat – powiedzieli [odniesienie do polityków i NGO] oto slums i byliśmy już slumsem [śmiech]”.

„Marka slums: tworzenie identyfikacji”

- Proces wytwarzania Kibery i Korogocho jako slumsów przez dane i narracje – slumsy jako „odrębne byty”
- Proces wytwarzania slumsów jako symbolu określonych zewnętrznie wartości i cech
- Proces wytwarzania określonego modelu konsumenta, ubogiego lecz liczonego w setkach tysięcy, uzależnionego od określonego modelu zakupów
- Proces utowarowienia samych slumsów

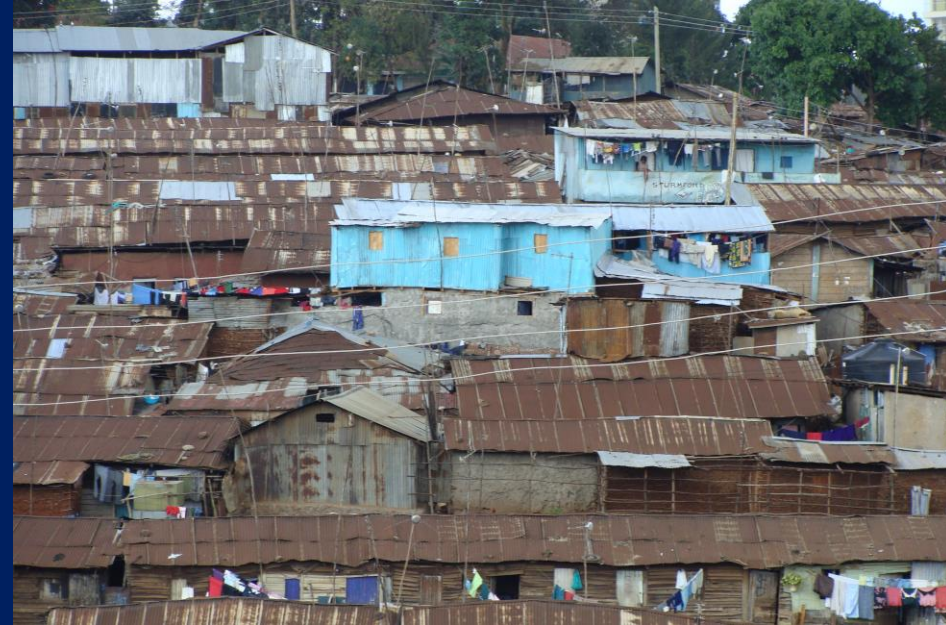
Z notatek terenowych:

(15.12.2014, Korogocho) Jadłam posiłek w jednym w lokalnych hoteli [hotelami nazywane są punkty gastronomiczne] w towarzystwie kilku mieszkańców. Kiedy dowiedzieli się, że mieszkałam w Kiberze, rozgorzała dyskusja, którą sprowadzić można do zadanego przez jednego z mężczyzn pytania: czy Korogocho jest lepsze, czy gorsze od Kibery?

Fragment wypowiedzi dotyczący Kibery - Bo ma słynną nazwę! Wszyscy znają Kiberę. Jak będą mówić o slumsach na jakimś międzynarodowym forum, to usłyszysz, że mówią o Soweto w Południowej Afryce i Kiberze w Kenii. To są światowe modele tego, czym jest slums w Afryce. Więc wszyscy chcą być związani z Kiberą. Myślą, że łatwiej będzie zbierać pieniądze. Łatwiej uzyskać dostęp do darczyńców niż tutaj. Wiesz co – Kibera jest jak coca-cola wśród innych slumsów. To po prostu marka

„Habitat: własność i infrastruktura”

- Procesy wynajmu i handlu pomieszczeniami w slumsach – reprodukcja modelu zamieszkania
- System korupcyjny
- Wytwarzanie materialnej infrastruktury slumsów – funkcjonalna przestrzeń życiowa umożliwiająca przetrwanie i zagrażająca życiu
- Wartość slumsu – nie wygląd materialny ale potencjał dotyczący strategii utrzymania

Z notatek terenowych:

Kibera (10.08.2012). ... Z rozmowy wyłania się istotna sprzeczność, polegająca na tym, że konsekwencją poprawy warunków życia w slumsach, czyli dosłownie utożsamiania ich z nieslumsem, jest to, że najbiedniejsi muszą szukać innego miejsca zamieszkania, jak stwierdziła jedna z uczestniczek dyskusji, o „slumsowej jakości”. Zapytana przeze mnie, czym jest owa „slumsowa jakość”, zaśmiała się i odpowiedziała: „Jeśli jeszcze nie wiesz, to jutro mój brat oprowadzi cię po okolicy, pokaże i wytłumaczy, jak działa”; inny uczestnik rozmowy dodał: „Nie musi, niech wyjdzie poza Kiberę i zobaczy różnice. Widać ją przecież nawet z kosmosu”.

„Trwanie (nie)stabilności: sposoby na utrzymanie”

- Proces tworzenia porządku społecznego umożliwiającego utrzymanie/utrzymującego status quo slumsów
- Nieadekwatność pojęć nieformalność, improwizacja
- „kontrowersyjne decyzje” mieszkańców slumsów
- Sprawczość jednostek – priorytet to kreowanie i trwanie w strukturach umożliwiających przetrwanie

Z notatek terenowych

Kibera (22.08.2010). Rozmowa z trzydziestoletnim Dennisem:

- Gdzie pracujesz?
- Jestem bezrobotny.
- To co robisz, żeby zdobyć pieniądze?
- Po prostu jestem (ang. *I'm just like that*).

[kalkulacja kosztów życia]

Ciąg dalszy rozmowy z Dennisem:

- Czyli musisz zarobić minimum prawie 15 500 KES. Jak to robisz?
- Wszystko to wyciągam ze slumsu [*śmiech*].

„(Po)moc i (nie)moc: jak aid zamienia się w help”

- Proces przyswajania przez mieszkańców slumsów, formowanych w modelu zachodnim struktur pomocowych i ich upraktycznianie zgodnie z lokalną logiką i przekonaniami
- Aid i help
- Przekonania i wierzenia na temat projektó pomocowych

Z notatek terenowych:

Kibera (15.09.2014). Pomagałam krewnym sąsiadów w przygotowaniach do wesela. Staraliśmy się zbudować zadaszenie (rodzaj otwartego namiotu) z płacht po workach na żywność. Widniał na nich napis: „USAID from the American People”, a zatem symbol Agencji Stanów Zjednoczonych ds. Rozwoju Międzynarodowego. Dowiedziałam się, że worki te zostały przyniesione z organizacji pomocowej, w której pracowała siostra pana młodego. Kobieta zapytana o ich pochodzenie, śmiejąc się, stwierdziła: „You know sometimes we need to use aid to help ourselves” („Wiesz, czasami musimy użyć pomocy [aid], żeby sobie pomóc [help]”).

„(Nie)bezpieczeństwo: samosądy i wspólnota”

- Samosądy jako trwałe elementy struktury społecznej i kulturowej
- Samosądy – proces wytwarzania wyobrażenia zbiorowej sprawczości
- Zrozumienie samosądów jako klucz do zrozumienia specyfiki wytwarzania życia w slumsach

Z notatek terenowych:

Kibera (26.07.2012). Napad na punkt m-pesa.

Korogocho (1.08.2012). Lincz na trzech młodych mężczyznach.

Kibera (12.08.2012). Policja strzela do złodziei, ginie chłopak, który wraca do domu ze szkoły.

Kibera (21.09.2014). Wybieram się do księgarni w centrum handlowym Westgate, przybiega sąsiad i informuje o strzelaninie na terenie centrum. Pozostałą część dnia spędzam z sąsiadami, oglądając wiadomości o ataku terrorystycznym, który będzie trwał kolejne trzy dni. Panuje przeświadczenie, że w slumsach jest bezpieczniej. Jeden z mężczyzn stwierdza: „W slumsach jest bezpiecznie, terroryści nie zaatakują, bo biednych wszyscy mają gdzieś i władz by to nie ruszyło” .

Korogocho (08.10.2014). Lincz na młodym mężczyźnie.

Korogocho (10.10.2014). Napad na sąsiada, kradzież telefonu, gotówki.

Spojrzenie Holistyczne

Reprodukcja slumsów jako struktury, idei i granic społecznych

?

Cele badań

- Cel: osiągnięcie znaczącego postępu w identyfikacji i zrozumieniu strategii osób starszych radzących sobie i dostosowujących się do warunków panujących w slumsach.
- Punkt wyjścia:
 - ❖ Slumsy: w 2016 r. jedna na osiem osób na świecie mieszkała w takich miejscach. W 2030 r. będzie to co czwarty mieszkaniec globu
 - ❖ Osoby starsze: ponad dwie trzecie osób starszych na świecie - 1,1 miliarda - będzie mieszkać w krajach rozwijających się do 2050 r., przy czym najszybszy wzrost (o 225%) nastąpi w krajach najslabiej rozwiniętych (Bastia i in. 2022).
- Hipoteza: różne postrzeganie środowiska, a także przywiązanie do miejsca, przekładają się na różne strategie radzenia sobie i adaptacji do panujących warunków, a w konsekwencji na zamieszkiwanie danego miejsca.
- Główne pytanie badawcze: W jaki sposób strategie radzenia sobie i adaptacji osób starszych na obszarach slumsów są uwarunkowane przez:
 - ❖ ich postrzeganie środowiska i,
 - ❖ ich przywiązanie do miejsca pochodzenia - wioski lub obszaru slumsów - i odwrotnie?

Ageing in (un)habitability: Role of Environment Perception and Place Attachment in Coping and Adaptation Strategies on the Example of Slums in Nairobi and Dhaka

[Starzenie się w lokalizacjach (nie)nadających się do mieszkania: rola percepcji środowiska i przywiązania do miejsca w strategiach radzenia sobie i adaptacji na przykładzie slumsów w Nairobi i Dhace]

NCN SONATINA 7

Nr projektu: 2023/48/C/HS3/00178

Dziękuję za uwagę